

Afb. 98.1. Hesselengeweg 2. (Datum opname 27 oktober 1986; 1986-13/6.)

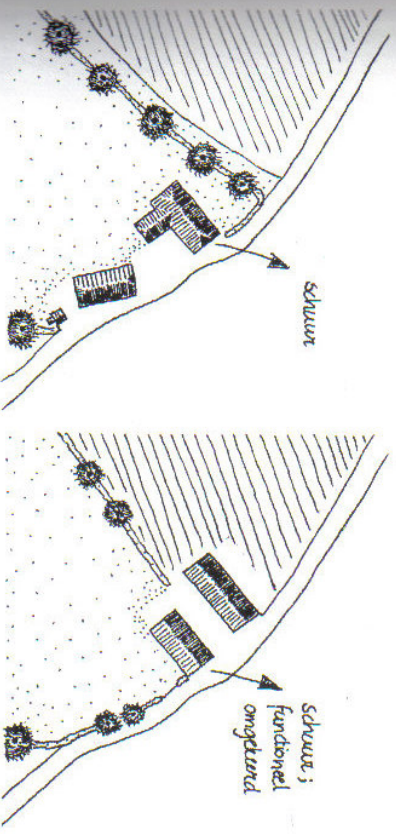
98. Hesselengeweg 2(2): woonstalhuis Verdellen Plaats(1)

Datum inventarisatie: augustus 1988. Het woonstalhuis is in de zomer van 1993 afgebroken.

6. C 3166 (opgericht op C 2034). 7. 2010.3833, 2011.3833. 8. Neen. 11. Strooksgewijs. 12. Woonstalhuis bij boerderij. 14. Bouwjaar 1878; bouwmeester onbekend. 15. Baksteen. 16. Holle handvormpannen. 17. Gewijzigd door aanbouw schuurtje tegen lange achtergevel. 18. Gewijzigd door dichtnietselel stalpoorten in lange voor- en achtergevel en aanbrengen rannen in stalgedeelte, door vernieuwde rechter korte gevel (1967) en door venstertype woonhuis. 19. Gewijzigd door tuinaanleg en bouwactiviteiten. 20. Niet waardevol. 21. Ongeschonden. 22. Zadeldek verzonken tussen opgemetselde topgevels met gemetselde geveltop (rechts later vervrijd). 23. Stemmurankers, jaartal: 1878, aan linker korte gevel. Rozetankers. Lage gecementeerde pilaar. Metselwerk in kruisverband. Raam- en deuropeningen overspannen met anderhalfsieus schune strekken. Met koppellaag afgedekte steens korboog in lange achtergevel (poortopening dichtgemetseld). Kroonlijst uit siemselwerk met o.a. uitspringende lagen en overhoekse muurzetanden van meer lagen. Linker kopgevel afgewerkt met ezelsnegen en hardstenen onderblokken. 24. Rechthoekige eenruis venster met ongedeelde bovenraam. Stalen zesstruts stalframen. 25. Rechthoekige deuren met tweeruits bovenlichten. Rechthoekige houten poort. 26. Huiskeider met opkamer. 27. Schuur (afzonderlijk beschreven). 28. Erf aan straatzijde afgetoet met muur, afgedekt met ezelsrug. 29. (Op basis van de oorspronkelijke situatie) Provincie: Limburg; groep G, twee parallelle vleugels; hoofdvorm: XVIII, hoftype; kenmerken: 01, jmfdeuren in de lange voor- en achtergevels.

De boerderij Verdellen Plaats dankt haar naam aan het feit dat ze meer dan honderd jaar is bewoond en bewerkt door leden van de familie Verdellen. Al in het scharboek van 1687 wordt een Verdellen op deze plaats genoemd⁵⁹⁸. Maar halverwege de vorige eeuw is de eigendoms situatie ter plaatse veranderd. Omstreeks het jaar 1858 werd de boerderij met een deel van de bijbehorende landerijen verkocht aan Leonard Tacken uit Meterik⁵⁹⁹, landbouwer, grondbezitter en vooraanstaand burger in de Horster dorpsgemeenschap. Zijn zoon Bernard werd de nieuwe bewoner van de boerderij⁶⁰⁰. Hij voerde bedrijf met één paard. Later stond Jan Mathijs Tacken te boek als eigenaar van de boerderij⁶⁰¹. Hij gaf in 1878 ook opdracht voor de bouw van een nieuw woonstalhuis ten noorden

van - en parallel aan - de achttiende eeuwse schuur van de oude boerderij die gehandhaafd bleef⁶⁰². Als datum van ingebruikstelling van het nieuwe woonstalhuis werd de eerste januari 1879 aangegeven. Door de nieuwbouw was een totaal nieuwe situatie ontstaan die in de onderstaande figuur is weergegeven.

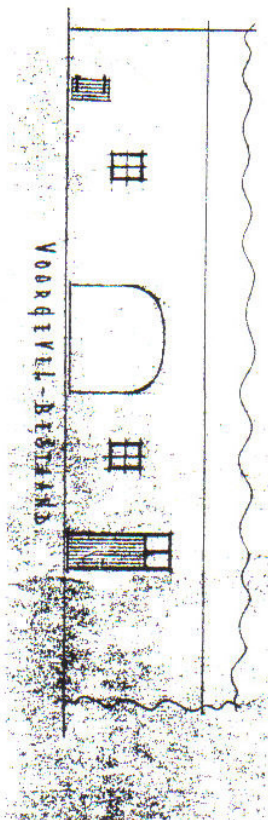
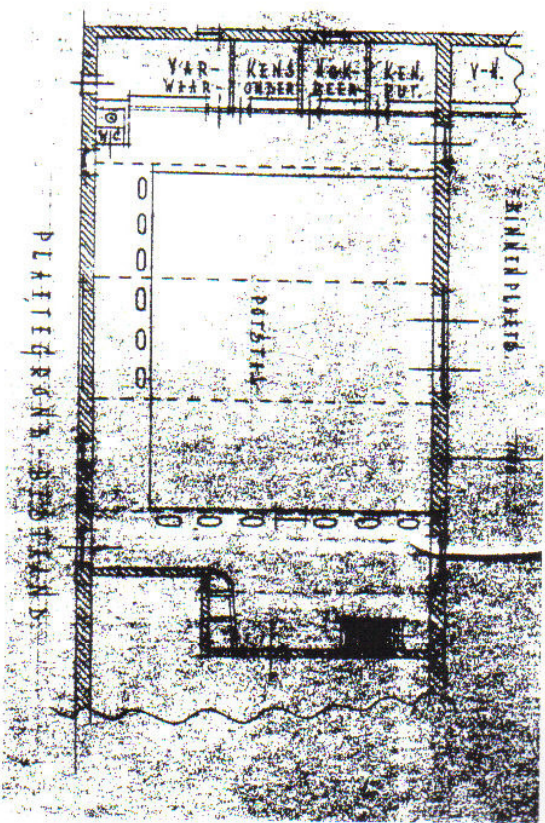
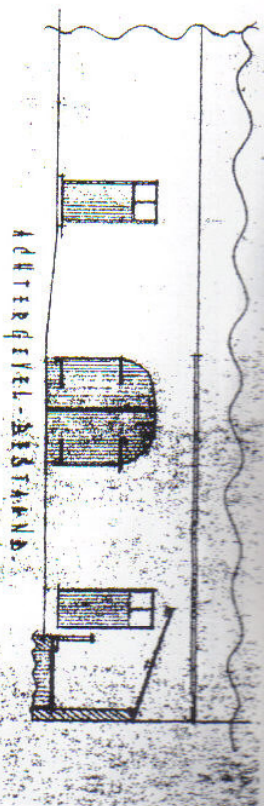
Afb. 98.2. De Verdellen Plaats vóór en na de herbouw van het woonstalhuis in 1878. (Naar: kadastraal minuutplan, kadastrale gemeente Horst, C2.; G.A.H., inv. nr. 6070. Kadastrale kaart, C2.)

De oorspronkelijke situatie geeft het beeld van een grote hallehuisboerderij met een in de lengterichting ingedeeld woonstalhuis met de stalpoort in de korte achtergevel en dwars erachter gelegen een in de breedterichting ingedeeld schuurgebouw met een dwarsdeel en de schuurpoort - en eventuele andere toegangen, bijvoorbeeld naar schape- of paardestal - in de lange voorgevel. De tegenover elkaar gelegen poorten van stal en schuur maken eenvoudig verkeer tussen beide bedrijfsonderdelen mogelijk.

Het nieuwe woonstalhuis werd evenwijdig aan de andere kant - de noordkant - van de oude schuur gebouwd. Daardoor ontstond een hof met twee parallelle vleugels. Het nieuwe gebouw was dwars ingedeeld als gevolg van de toen geldende inzichten binnen de boerderijbouw. Diezelfde inzichten hadden ook de oriëntatie van de nieuwbouw bepaald. In de eerste traveeën - vanaf het erf bezien links - was het woonhuis met onder andere woonkeuken, stort, slaapkamer, besse kamer en opkamer met kelder.

Het bedrijfsgeedeelte kan besproken worden aan de hand van afbeelding 98.3 die een plattegrond uit 1938 weergeeft, waarop de toestand staat aangegeven voorafgaand aan een in dat jaar verrichte verbouwing. De stalruimte was circa zeven-tien meter lang en ruim negen meter breed en besloeg een vijfde traveeën. In het eerste travee, direct aansluitend aan het woonhuis, lag de voorstal die vanuit de woonkeuken toegankelijk was, maar tevens toegangsdeuren had in beide lange gevels. In het tweede travee was ruimte voor een zestal koeien die met de koppen naar de voorstal stonden. Midden tussen de voederbakken voor de koeien bevond zich het trapje dat toegang gaf tot de stalbodem als de stal was uitgemest.

Afb.98.3. Oorspronkelijke toestand van het stalgedeelte van de boerderij Verdellen Plaats, voortgaand aan de verbouwing van 1938. Schaal 1 : 200. (Details; gemonteerd. Bron: G.A.H., inv. nr. 3070. Bouwvergunning.)

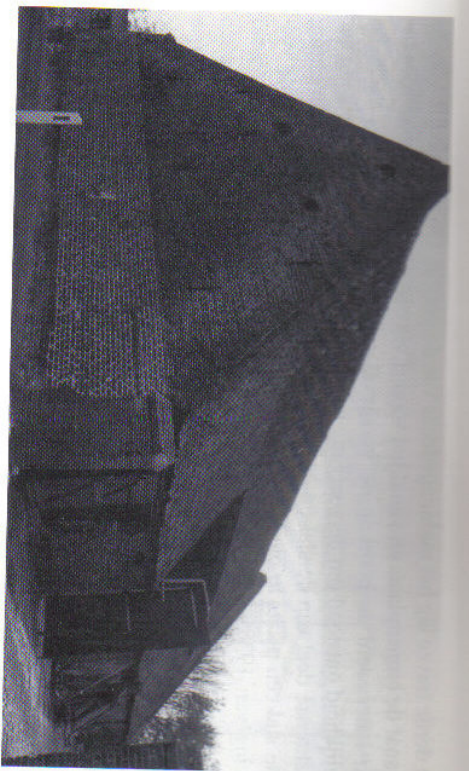
In het derde travee lag het middengedeelte van de potstal. Oorspronkelijk was de stal vanaf de binnenplaats en vanaf het voorerf via een dubbele stalpoort toegankelijk. Later werd de poort in de voorgevel gedicht, waardoor in de stal de mogelijkheid ontstond om de voergang langs de voorgevel door te trekken naar het achterste deel van de stal en om ook een zestal koelen in de lengterichting van de stal een plaats te bieden. Het laatste travee tenslotte, bood vóór de verbouwing van 1938 plaats aan vier varkenshokken boven een gierkelder, waar voorhangs een voergang liep die aansloot op de voergang tegen de voorgevel en die ook via een deur vanaf de binnenplaats toegankelijk was. Hoe het achterste deel van de stal er oorspronkelijk heeft uitgezien, voordat de stalpoort in de voorgevel werd dichtgemetseld, is niet precies te zeggen. Er zullen zeker enkele varkenshokken zijn geweest en wellicht ook plaats voor jongvee of voor bietenopslag en misschien hebben ook wel een aantal stuks rundvee in de breedte opgesteld gestaan, met de koppen naar de achterste voergang.

Opmerkelijk is dat de potstal tot dan gehandhaafd was gebleven, ofschoon het hier toch een grote boerderij betrof, die gelegen was in een oud ontginningsgebied. Bij de meeste - zo niet alle - vergelijkbare boerderijen was dit staltype vaak al tientallen jaren eerder vervangen door een grupstal. Door de grupstal werd het vee een schonere stand geboden en dat was met name gunstig met het oog op de melkwinning. Dat het oude staltype bij deze boerderij zo lang gehandhaafd bleef is waarschijnlijk mede veroorzaakt door het feit dat de Verdellen Plaats een pachtboerderij was geworden. Ze was nog altijd eigendom van de familie Tackens, maar vanaf de ceuwisseling werd ze niet meer door leden van die familie bewoond en bewerkt. Pachter vanaf die tijd was de landbouwer Pieter Jan Kleuskens⁶⁰³.

Eind jaren dertig was de boerderij bij een scheiding van het bezit van de Tackens overgegaan op naam van Albertina M. Tacken, echtgenote van J.A. Janssen die gemeente-ontvanger was te Helden⁶⁰⁴. Op hun initiatief is toen ten langen leste de oude potstal vervangen door een grupstal. De verbouwing werd uitgevoerd naar een plan van de bouwmeester W. Martens en werd begroot op f 2.200,-⁶⁰⁵. Niet alleen veranderde bij deze verbouwing de plattegrond van de schuur, ook aan de gevels werden ingrijpende wijzigingen aangebracht. De overgebleven stalpoort aan de zijde van het binnenerf werd een travee verplaatst en nu uitgevoerd als een rechthoekige schuifpoort. In de gevels werd in totaal een zestal grotere ramen aangebracht tegenover de twee kleine in de oorspronkelijke situatie.

Deze boerderij is in het voorjaar van 1993 in haar geheel afgebroken om plaats te maken voor een uitbreiding van het industrieterrein Hoogveld. Van het woonstalhuis is daarbij weinig bewaard gebleven. Wel heeft de laatste eigenaar de murenankers, die het bouwjaar 1878 verbeelden, voor afvoer naar de stort bewaard. Ook is de schuur bewaard. Zij is zorgvuldig afgebroken en herbouwd bij het Streekboerderijmuseum De Looht.

Afb. 99. 1. Hesselenweg 2, schuur. (Datum opname 27 okt. 1986; 1986-1374.)

99. Hesselenweg 2(2): schuur Verdellen Plaats(1)

Datum inventarisatie: augustus 1988.

6. C 3166 (oorspronkelijk op C 727). 7. 2010.3833, 2011.3833, 8. Neen. 11. Strookgewijs. 12. Schurugebouw. 14. Bouwjaar achtttiende eeuw; bouwmeester onbekend. 15. Baksteen. 16. Gepopte holle handvormpannen. 17. Ongeschilden. 18. Gewijzigd door verwijderden wolfsindien en opmet-selen kopegvels tot boven de dakvlakken en door verplaatsen belangrijke muuropeningen naar oorspronkelijke achtergevel. 19. Verstoord doordat bij nieuwbouw woonstalhuis in 1878 erf a.h.w. achter de schuur kwam te liggen. 20. Niet waardevol. 21. Ongeschilden. 22. Zadelvlak verzonken tuss- en opgemetselde kopegvels met gemetselde geveltop. 23. Metselwerk in kruisverband. Kopegvels afgewerkt met ezelsruigen en hardstenen onderblokken.

Bij de beschrijving van het woonstalhuis van de Verdellen Plaats en van de boerderij als complex is het stichtingsjaar 1878 als begrip gekozen en van daaruit is de geschiedenis van deze huisplaats naar de tegenwoordige tijd vervolgd. Bij de bespreking van de schuur van de boerderij is het zinnig in eerste instantie de omgekeerde weg te bewandelen en vanaf 1878 terug te keren in de tijd. In de vorige beschrijving kwam reeds aan de orde dat Verdellen Plaats vroeger een grote hallehuisboerderij was met een woonstalhuis en een vrijstaande schuur, in een T-vorm ten opzichte van elkaar gelegen. Rond het jaar 1850 had de toenmalige eigenaar en bewoner, de landbouwer Alard Verdellen, 15.08.60 ha grond in zijn bezit, waarvan 8.99.00 ha bouwland en 5.84.30 ha wei- en hooiland, voor die tijd een aanzienlijke hoeveelheid⁶⁰⁶. Bij een woningclassificatie van omstreeks 1820 werd de boerderij in klasse 7 ingedeeld, onder de middel-grote boerderijen, waartoe slechts een beperkt aantal panden gerekend werd⁶⁰⁷. Volgens de norm had het gebouw toen vier deuren en vensters. In de huisswede, vóór het huis en dicht aan de weg, lag een bakhuis en aan de overkant van de weg was in een klein weilandperceel ook nog een schurugebouwje gelegen⁶⁰⁸. Ook in de achttiende eeuw was Verdellen Plaats al een forse boerderij. Daarvan getuigen onder andere de veestapels in die tijd. In 1796, terwijl de economische

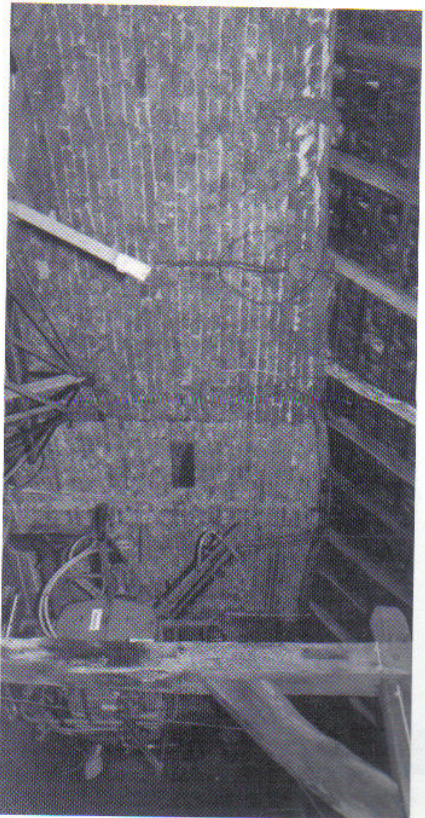
conjunctuur steeds verder verslechterde, had de toenmalige eigenaar Jan Verdellen nog altijd een veestapel van drie koeien, twee runderen, zestien schapen en vijf ganzen, voor het woelige einde van de achttiende eeuw een aanzienlijke omvang⁶⁰⁹. In 1793 was hij zelfs nog aangestegen voor vier koeien, drie runderen, 24 schapen en zes ganzen⁶¹⁰. Alleen Arnold Verheijen op de Rengs Hof had in die tijd in Hegelsom een nog grotere veestapel. Bij de Verdellen Plaats hoorde in de achttiende eeuw een voor die tijd en voor Horster begrippen uitzonderlijk groot grondbezit. In het schat- en meetboek van 1743 staan bij de boerderij een groot aantal percelen aangegeven: zes percelen wei- en hooiland met een totaal oppervlak van 16 morgen en 56,5 roeden en negen percelen bouwland met een totale grootte van 34 morgen en 141,5 roeden⁶¹¹. Het totale oppervlak bedroeg toen 51 morgen en 48 roede, wat ongeveer overeenkomt met het eerder genoemde grondbezit omstreeks 1850. Ter vergelijking zij vastgesteld dat bij de boerderij Rengs Hof in die tijd een grondbezit van bijna 36 morgen werd genoteerd, terwijl de veestapel van die boerderij met zes koeien, drie runderen, 37 schapen, vier ganzen en vier bijenvolken in verhouding niet veel kleiner was dan die van de Verdellen Plaats met zes koeien, vier runderen, 62 schapen en vier ganzen⁶¹².

De oude, achttiende eeuwse schuur van de boerderij Verdellen Plaats vormt een verbinding met die tijd. Ze is vermoedelijk rond 1878, zowel functioneel als ook voor wat betreft haar uiterlijke verschijning, aangepast aan de veranderde situatie, die was ontstaan door de bouw van het nieuwe woonstalhuis, maar haar hoofdverschijningsvorm is veel ouder. Zoals bij de beschrijving van het woonstalhuis al werd aangegeven, kwam dit aan de andere kant van de schuur te liggen. Dus moesten ook de belangrijke toegangen tot de schuur van de zuidelijke naar de noordelijke lange gevel verplaatst worden. In de indeling van de schuur is toen betrekkelijk weinig veranderd. De dorstvoer bleef in hetzelfde travee en wel in het van het nieuwe erf af gezien derde travee van links. In het vierde travee werd nu een paardestal gemaakt en in het vijfde travee bevond zich later een "brandschop" om het brandhout, de sehansen en de turf op te slaan. Later is in de eerste twee traveeën ten koste van enige tasruimte een nieuwe paardestal gemaakt. Waarschijnlijk is, terwijl het nieuwe woonstalhuis werd gebouwd, de schuur ook in haar uiterlijke verschijning aan de nieuwbouw aangepast. De kopegvels zijn daarbij opgemetseld tot boven de dakvlakken van het zadelvlak en afgedekt met ezelsruigen. De wolfsindien die daarvoor de uiteinden van het zadelvlak bekrongden, zijn toen verwijderd.

De oude plattegrond omvatte - vanaf het oude erf gezien - in de twee rechte traveeën tasruimte, in het derde travee de dorstvoer, in het vierde travee wellicht een paardestal naast tasruimte en in de laatste traveeën misschien een tweede dorstvoer met tasruimte of een schapestal. In ieder geval vertoont de zuidelijke binnenmuur in het vijfde travee vage sporen van vernieuwd metselwerk, alsof er een poortopening is dichtgemetseld. Overigens roept de dichtgemetselde voormalige schuurpoort eveneens vraagtakens op, want er zijn geen sporen van een gemetselde boog te zien, wat men wel zou verwachten bij een schuur van deze leeftijd, die bovendien een onderdeel vormde van een grote en relatief rijke boerderij. De ongewone situatie doet zich voor dat de gevel naar de poortope-

ning toe aan beide kanten iets hoger is opgemetseld - waarbij ook stroomlagen zijn toegepast - en dat de muurplaat ter plaatse van de poortopening dient tot lateibalk. Er is sprake van dat zich hier een hoge poort bevond, waardoor een volle kar met oogsprodukten de schuur in kon rijden, terwijl in de noordgevel een lagere poort was, waardoor de lege kar weer naar buiten kon rijden.⁶¹³ Overigens is de verhoging van de poort in de noordgevel, waarvoor men zelfs het dak heeft laten opgolven, ook van veel latere datum.

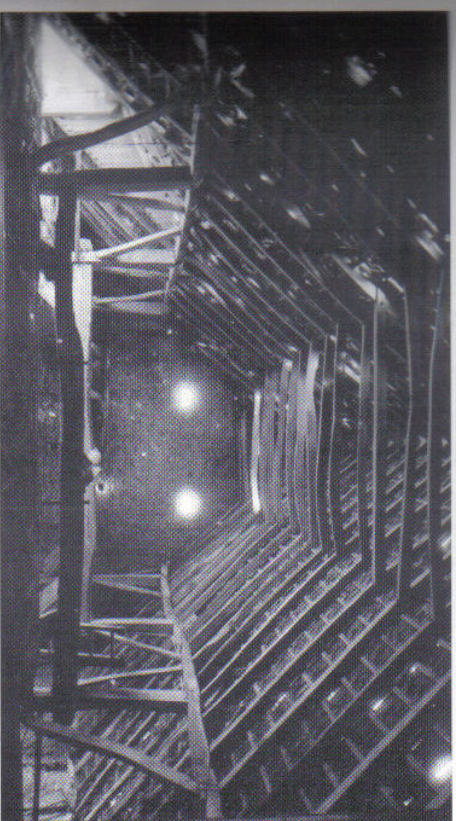

Abt.99.2. De voornmlige poortopening in de zuidelijke lange gevel met de opgetilde muurplaat, ondermetseld met stroomlagen. (Datum opname 14 juli 1992; 1992-3/26.)

De belangrijkste constructieve elementen van deze schuur zijn een vijftal ankerbalkgebinten die opmerkelijk genoeg in twee series gemerkt zijn. Vanaf het oude erf bezien, dus vanuit het zuiden, zijn van rechts naar links de eerste drie gebinten gemerkt met respectievelijk één, twee en drie gebitelde telmerken, terwijl het vierde en vijfde gebint afzonderlijk gemerkt zijn met respectievelijk één en twee telmerken van hetzelfde type. Overigens zijn de gebinten aan de noordkant steeds met eenzelfde aantal merktekens gemerkt als aan de zuidkant, maar aan die kant zijn ze niet met de beitel gemaakt, maar aangeboord. Omdat de twee groepen van gebinten verder niet wezenlijk van elkaar verschillen, mag aangenomen worden dat de twee groepen niet van verschillende herkomst zijn. Wellicht heeft de opdrachtgever van de schuur, terwijl de bouw nog aan de gang was, besloten tot een uitbreiding, waarvoor twee extra gebinten werden gemaakt. Misschien zijn toen ook twee verschillende timmerlieden ingeschakeld. Maar voor dergelijke veronderstellingen zijn natuurlijk geen bewijzen voorhanden.

Heel opmerkelijk aan deze schuur is haar kapconstructie, waarvan afbeelding 99.3 een beeld geeft. Het betreft namelijk een sporenkap, de enige die nog bestaat in de gemeente Horst. Het ideaaltypische hallehuis is altijd uitgevoerd met een sporenkap, maar de nog bestaande Horstse hallehuizen hebben allemaal

al een gordingenkap, waarbij de sporen gedragen worden door gordingen of spaanplaten die op hun beurt door schuurspanten worden ondersteund. Bij een sporenkap echter, zijn de sporen paarsgewijs met elkaar verbonden, allereerst in de nok en daarnaast op circa halve hoogte door een dwarsbalk, de hanebalk. Elk sporenpaar met de verbindende hanebalk - die gedragen een hoofdletter "A" vertoeldden - vormt als het ware een afzonderlijk, zelfdragend dakspanje. In de kapconstructie van de schuur van Verdellen Plaats zijn precies twintig van dergelijke sporenparen toegepast.

Abt.99.3. De sporenkap van de schuur van de boerderij Verdellen Plaats in noordelijke richting. (Datum opname 29 juni 1992; 1992-3/1.)

Bij de bespreking van het woonstahuis en het complex Verdellen Plaats is reeds aangegeven dat de boerderij inmiddels is gesloopt om plaats te maken voor een uitbreiding van het nabijgelegen industrieterrein. De hier beschreven schuur is daarbij zorgvuldig afgebroken en in overeenkomstige staat weer opgebouwd bij het Streekboerderijmuseum De Locht in Melderslo. Dardoor is ze voortopig voor het nageslacht behouden.